

Prof. dr hab. Agnieszka Kasińska-Metryka
Wydział Prawa i Nauk Społecznych
Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach

Kielce, dn. 17 lipca 2023 r.

RECENZJA ROZPRAWY DOKTORSKIEJ

Autorka: mgr Marta Bainka

Tytuł: *Protection of individual and collective identities.
Ethnopolitics in Bulgaria, France, Greece, Poland and
Spain – a comparative approach*

Promotor: dr hab. Małgorzata Myśliwiec. prof. UŚ

Promotor pomocniczy: dr Anna Muś

Wartość naukowa i oryginalność pracy

Podjęty przez doktorantkę problem badawczy tj. ochrona prawna tożsamości w wymiarze indywidualnym i zbiorowym jest trudny i oryginalny. Już w pierwszych zdaniach dysertacji Autorka dostrzega ten paradoks tj. ogromną liczbę istniejących w Europie mniejszości i wąski krąg badaczy zajmujących się tą problematyką.

Autorka przybliżyła we *Wstępie* przyczyny tego stanu rzeczy (polityczne i kulturowe), które doprowadziły do istnienia luki w badaniach społecznych. Mniejszości określane bywają jako „narody bezpaństwowe” i nazwa ta trafnie oddaje powody, dla których są często pomijane w tradycyjnych badaniach politologicznych, skoncentrowanych wokół państwa i jego funkcjonowania. Trudno nie zgodzić się ze stwierdzeniem Autorki, że jeżeli mniejszości przyciągają uwagę badaczy, to zazwyczaj są to te, które zdobyły polityczną siłę wpływu – Katalończycy, Baskowie czy Szkoci. To właśnie im poświęcona jest bogata literatura, podczas gdy mniejszości „mniej sprawcze”, pozostają marginalizowane także w przestrzeni badań.

Prawo jednostki do samoidentyfikacji oraz prawo grupy do bycia uznaną wchodzą w skład kanonu praw człowieka, a jednak praktyka ich przestrzegania w ramach państw bywa ułomna, podobnie jak badania im poświęcone.

Potwierdzeniem potrzeby zajęcia się tak aktualnym tematem jest dokonana przez Autorkę krytyczna ocena istniejącej literatury. Nie jest to co prawda bardzo rozległa analiza źródeł zastanych, ale można uznać że w sposób pogłębiony odnosi się do pozycji najbardziej znaczących i czyni to dyskursywnie. Obiektywnie należy też przyznać, że aktualna literatura poświęcona wprost ochronie tożsamości mniejszości to zaledwie kilka książek i artykułów. Te pozycje, które są naprawdę ważne zostały w pracy omówione, wraz ze wskazaniem zakresu zawartej w nich analizy.

Z uznaniem stwierdzam, że Autorka bardzo jasno sprecyzowała cel podjętego projektu tj. zbadanie, czy prawo do uznania (prawo zbiorowe) i prawo do samoidentyfikacji (prawo indywidualne) jest obecne w prawie międzynarodowym i wybranych systemach prawnych. Jak stwierdza doktorantka - *w badaniu analizuje się również, czy można wyróżnić system ochrony tożsamości zbiorowej i indywidualnej w wybranych krajach UE. Badanie koncentruje się na tożsamości etnicznej, która obejmuje wiele możliwych wymiarów, takich jak religia, narodowość, język oraz pochodzenie* (s. 19).

Wyraźnie zostały zaznaczone ramy pola badawczego (w aspekcie geograficznym, temporalnym, ale przede wszystkim formalno-prawnym tzn. są to państwa należące do Unii Europejskiej). Właśnie w tym miejscu należy odnotować, że wspomniany stopień trudności został podniesiony poprzez dobór systemów politycznych poddanych badaniom porównawczym w ujęciu etnopolitycznym. Każdemu z wybranych państw tj. Bułgarii, Francji, Grecji, Polsce i Hiszpanii można poświęcić odrębną rozprawę, a mimo to doktorantka podjęła wyzwanie zestawienia tych częściowych analiz w jedno studium porównawcze. Dokonany wybór został opatrzony stosowanym uzasadnieniem tj. wykazano że zestawienie to nie powstało przypadkowo, a za każdym z państw stoją racjonalne argumenty (na tym tle szczególnie interesująco jawi się przypadek Polski). Bardzo zasadne jest uwzględnienie aspektu czasowego dołączania poszczególnych państw do Unii Europejskiej podczas jej kolejnych rozszerzeń. W ten sposób prowadzona analiza nie ma charakteru statycznego, lecz opisuje procesy i zjawiska w warunkach zmiany.

Pewne moje obawy dotyczą określonych ram czasowych, a dokładnie cezury otwierającej tj. 1945 roku. Rozumiejąc, że data ta ma wymiar symboliczny i została uwzględniona ze względu na nowy etap polityki europejskiej, pojawia się obawa o nadmiernie historyczne osadzenie pracy. Data zamykająca analizę tj. 2021 r. wynika – jak zauważa doktorantka – z przeprowadzenia w Polsce spisu powszechnego. Jest to oczywiście bardzo istotne, chociaż odnosi się tylko do jednego z badanych systemów politycznych.

Wartość naukową pracy można ocenić poprzez pryzmat pytań, które zostały sformułowane na kanwie problemu badawczego oraz hipotez, które stanowią wstępne odpowiedzi na te pytania. Autorka zaprezentowała 4 główne pytania badawcze oraz 5 pytań cząstkowych. Wszystkie one oceniam pozytywnie, zarówno w zakresie poprawności, oryginalności jak i stopnia złożoności.

Hipoteza główna zaprezentowana we *Wstępie* brzmi: *Formalna przynależność do struktur Unii Europejskiej zmusza państwa członkowskie do rozwijania rozwiązań prawnych umożliwiających obywatelom korzystanie z prawa do uznania (prawo zbiorowe) oraz prawa do samoidentyfikacji (prawo indywidualne). Ponadto późniejsze przystąpienie do struktur Unii Europejskiej zmusza państwo do dostosowania się do coraz bardziej rozwiniętego prawodawstwa wspólnotowego w tych kwestiach.*

Przyjęcie tylko jednej, ale rozbudowanej hipotezy stanowi bardzo słuszny zabieg naukowy, zwłaszcza że w dysertacjach doktorskich istnieje zazwyczaj problem nadmiaru formułowanych hipotez lub też ich ogólności. Przywołana powyżej hipoteza jest przemyślana, złożona, a także weryfikowalna.

W odniesieniu do doboru metod badawczych również należy wystawić pozytywną ocenę. Kombinacja zastosowanych analiz tj. teoretycznej i doktrynalnej analizy prawnej, analizy danych oraz analizy porównawczej stanowi optymalne zestawienie, które prezentuje ilościowy i jakościowy aspekt rozwiązywanego problemu badawczego. Lektura pracy nie pozostawia wątpliwości, że metody te rzeczywiście zostały użyte.

Konkludując tę część należy ocenić, że ryzyko wyboru trudnego do badań problemu okazało się opłacalne, gdyż powstała bardzo interesująca i oryginalna praca, której więźność (239 strony tekstu właściwego) jeszcze bardziej podkreśla umiejętności mgr Marty Bainki samodzielnego prowadzenia badań i operowania nomenklaturą

naukową. Recenzowana rozprawa stanowi potwierdzenie tezy, że o jakości rozważań nie stanowi ich obszerność.

Struktura pracy

Wstęp pracy zawiera bardzo syntetyczne określenie jej struktury, co w mojej ocenie pozostawia pewien niedosyt. Byłoby interesującym poznać motywy, które towarzyszyły konstrukcji poszczególnych części pracy, chociaż można też przyjąć uzasadnienie, że struktura broni się sama. W przypadku recenzowanej rozprawy składa się na nią trzy rozdziały, wstęp oraz zakończenie. Układ i zawartość rozdziałów odpowiadają zasadzie przechodzenia od syntezy ujęć teoretycznych do *case study*, ale widoczna jest także dysproporcja w objętości poszczególnych części.

Rozdział pierwszy tj. *Protection of Individual and Collective Identities* zawiera konieczne ujęcia definicyjne, niezbędne dla procesów konceptualizacji oraz operacjonalizacji. Autorka przekrojowo odniosła się do rozumienia tożsamości w różnych dyscyplinach nauki, a także w ujęciu prawnym. Następnie wyjaśnione zostało pojęcie mniejszości oraz kategorii innych grup, chociaż możliwa byłaby w mojej ocenie również odwrotna kolejność tzn. wyprowadzenie kategorii mniejszości (i jej rodzajów) z szerszego kontekstu socjologicznego. Uważam, że bezpieczeństwu kulturowemu i etnopolitykom poświęcono zbyt mało miejsca – zaledwie niespełna cztery strony. Bezpieczeństwo kulturowe jest co prawda szeroko omówione w istniejącej literaturze przedmiotu, ale jest zarazem jedną z fundamentalnych kategorii poznawczych, podobnie jak łącząca naukę z praktyką etnopolityka. Upolitycznienie etniczności, na które zwraca uwagę Autorka domaga się szerszego komentarza, a może nawet podjęcia próby zaproponowania własnej definicji etnopolityki, zwłaszcza, że jak zauważa M. Bainton - *Chociaż termin etnopolityka jest szeroko stosowany w literaturze, uczeni mają tendencję do używania go bez proponowania konkretnej definicji* (s. 81).

Rozdział drugi zatytułowany *Legal Framework for Protection of Cultural Differences in the European Union* zawiera prawny i historyczny background podjętej analizy. Mimo szerokiego zakresu dokonanych w nim odniesień jest on syntetyczny, chociaż z poziomu czytelnika jako utrudnienie znajduję zbyt rozproszenie na poziomie liczby

podrozdziałów. Jeżeli praca trafi do druku (co rekomenduję) – warto jeszcze raz przemyśleć podział wewnątrz rozdziałów.

Cześć trzecia czyli rozdział *Case Studies* jest w mojej ocenie najbardziej oryginalnym wkładem doktorantki w naukę. Można zastanowić się, czy tak rozbudowany rozdział (liczący 100 stron) nie zaburza proporcji pracy, ale trudno byłoby dokonać innego podziału w ramach struktury pracy, przy tak dużej liczbie analizowanych systemów państwowych. Za pozostawieniem tego układu pracy przemawia także wewnętrzna równowaga rozdziału trzeciego tzn. fakt że analizie poszczególnych państw poświęcono zbliżoną liczbę stron, co wynika z przyjętej matrycy (ramy prawne, konstytucja, inne akty prawne, samoidentyfikacja w praktyce).

Mój duży niedosyt pozostawia natomiast *Zakończenie*. Rozpoczynają je wnioski dotyczące poszczególnych państw, a następnie doktorantka dokonuje weryfikacji przyjętej hipotezy badawczej. Formalnie w podsumowaniu znalazły się wszystkie niezbędne elementy, ale na przykład walor implementacyjny pracy nie został wystarczająco przedstawiony. Autorka wskazała możliwość przyszłych badań wynikającą z faktu, że osiem państw ma obecnie charakter państw członkowskich, jednak prognostyczna funkcja nauki stwarza możliwości formułowania bardziej śmiałych przypuszczeń.

Język pracy oraz bibliografia

W mojej ocenie cała praca wyróżnia się swoistym sznytem, który rzadko można odnaleźć na poziomie dysertacji doktorskiej. Autorka zaproponowała bardzo indywidualną propozycję zaprezentowania wyników swojej pracy, która to propozycja bliska jest wzorcom funkcjonującym w literaturze zachodnioeuropejskiej.

Fakt, że rozprawa powstała w języku angielskim oraz wspomniana już syntetyczność (a czasami wręcz redukcjonizm) spowodowały, że praca jest nieomal gotowym „produktem”, który może być obecny na rynku wydawniczym. Za sugerowaną już publikacją rozprawy przemawia także jej język. Lekkość, swoboda prowadzenia wywodu, a jednocześnie zachowanie naukowego charakteru oraz sprawne operowanie nomenklaturą, składają się na bardzo wysoką ocenę tego aspektu pracy.

Wykorzystane w pracy źródła tworzą imponujące zestawienie. Już na tej podstawie można stwierdzić, że praca powstawała w sposób zaplanowany i wolny od pośpiechu. Adekwatność, aktualność, zróżnicowanie przywołanych źródeł prawnych oraz książkowych stanowi kompilację w pełni odpowiadającą problemowi badawczemu.

Na podkreślenie zasługuje także czytelny podział źródeł. Odbiega on od tradycyjnie przyjętych wzorów, ale przez to zyskuje na atrakcyjności i przejrzystości (zwłaszcza w odniesieniu do wewnętrznego podziału źródeł prawa). Zwracają także uwagę proporcje wykorzystanych źródeł tzn. stosunkowo niewielką część stanowi netografia, natomiast bardzo rozbudowaną źródła książkowe, co oczywiście należy ocenić pozytywnie.

Przywołane pozycje książkowe są w większości opracowaniami nowymi oraz obcojęzycznymi, co także świadczy o prawidłowo przeprowadzonej kwerendzie. Pracę wyróżnia także duża staranność w warstwie edytorskiej – sposób sporządzania przypisów, prezentacja danych zawartych w tabelach czy wreszcie sam pomysł na układ graficzny, potwierdzają staranność Autorki w tym zakresie.

W całej rozprawie daje się odczuć swoboda doktorantki w przywoływaniu źródeł, co potwierdza wspomniane już kompetencje w obszarze nauki oraz samodzielność w realizacji podjętych projektów badawczych. Dojrzałość jako badaczki mgr Marty Banki przejawia się w mojej ocenie przede wszystkim w sprawności prowadzenia wywodu oraz oryginalnym przedstawieniu problemu badawczego na każdej jego płaszczyźnie – od uzasadnienia i określenia pola badawczego, poprzez krytyczny przegląd źródeł, aż po formułowanie pytań i hipotez oraz weryfikację tych ostatnich.

Przedłożona praca jest kreatywna, co stanowi przeciwwagę dla prac odtwórczych i mogę przypuszczać, że duży wpływ na takie prowadzenie badań miała opieka naukowa promotorki pracy oraz promotorki pomocniczej.

Konkluzja

Oceniana rozprawa doktorska pani magister Marty Banki pt. *Protection of individual and collective identities. Ethnopolitics in Bulgaria, France, Greece, Poland and Spain – a comparative approach*, napisana pod kierunkiem dr hab. Małgorzata Myśliwiec. prof. UŚ oraz promotorki pomocniczej dr Anna Muś, spełnia wymagania stawiane

pracom doktorskim (formułowane przez ustawę z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce - Dz. U. 2021 poz. 478 z późn. zm.).

Autorka posiada kompetencje i umiejętności niezbędne do samodzielnego prowadzenia badań, a zrealizowany przez nią projekt badawczy dostarczyły nowej wiedzy, która może inicjować kolejne prace naukowe. Nie pozostawia zatem wątpliwości fakt, że praca znacząco uzupełniła istniejący stan wiedzy na temat ochrony prawnej tożsamości indywidualnej i zbiorowej mniejszości w wybranych państwach Europy.

Mając na uwadze powyższe, wnoszę o dopuszczenie pani magister do dalszych etapów procedowania postępowania w celu uzyskania stopnia doktora w dyscyplinie nauki o polityce i administracji. **Konkluzja podjętej recenzji jest jednoznacznie pozytywna.**

Prof. dr hab. Agnieszka Kasińska-Metryka